

स्नातकोत्तरपरीक्षापाठ्यक्रमः
POST GRADUATE EXAMINATION SYLLABUS

एम.ए.वास्तुशास्त्रम्
M.A.-VASTUSHASTRAM
(Programme Code – MA-VAS)

C.B.C.S.
विकल्पाधारितक्रेडिटप्रणाली
2022-2023

(ज्योतिष-ज्योतिर्विज्ञानविभागः)
वेद-वेदाङ्ग-साहित्यसङ्कायः
Faculty of Ved Vedang Evam Sahitya

महर्षिपाणिनिसंस्कृतवैदिकविश्वविद्यालयः
MAHARSHI PANINI SANSKRIT EVAM VEDIC VISHWAVIDYALAYA

देवासमार्गः, उज्जयिनी (मध्यप्रदेशः) भारतम्, पिन - 456010, दूरभाषः - (0734) 2526044

Email:- regpsvmp@rediffmail.com, Website:- www.mpsvv.ac.in

विभागाध्यक्ष
ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
उज्जैन (म.प्र.)

महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय, उज्जैन (म.प्र.)

एम.ए.वास्तुशास्त्र- स्नातकोत्तरपरीक्षापाठ्यक्रमः

(Programme Code – MA-VAS)

(सी.बी.सी.एस.)

नियमावली

1. पाठ्यक्रमस्वरूपम्-

अयं द्विवार्षिकः पाठ्यक्रमः चतुर्षु सत्रार्थेषु विभक्तो भविष्यति। पाठ्यक्रमेऽस्मिन् प्रतिसत्रार्द्धे षट् पत्राणि भविष्यन्ति। तेषु चत्वारि प्रश्नपत्राणि मूलविषयसम्बद्धानि अनिवार्याणि सन्ति। पञ्चमं पत्रं वैकल्पिकं (CBCS) विद्यते, यत्र त्रयविषयाः वैकल्पत्वेन प्रदत्ताः सन्ति। तत्र छात्राः स्वेच्छया किमप्येकं पत्रं चित्वा अध्येतुं शक्नुवन्ति। षष्ठं प्रश्नपत्रं सम्प्रेषणकौशलस्य समूहचर्चायाश्च कृते निर्धारितं विद्यते। तृतीयसत्रार्द्धे षष्ठे प्रश्नपत्रे परियोजनाकार्यं विकल्पेन गृहीतुं शक्यते। तत्र परियोजनाकार्ये अनुवादः पाण्डुलिपिसम्पादनं प्रशिक्षणकार्यं सर्वेक्षणं कार्यस्थलप्रशिक्षणं वा कर्तुं शक्यते। चतुर्थसत्रार्द्धे षष्ठे प्रश्नपत्रे लघुशोधप्रबन्धलेखनं विकल्पेन स्वीकर्तुं शक्यते। पाठ्यक्रमे प्रतिपत्रं पूर्णाङ्काः शताङ्काः(100) निर्धारिताः। तेषु चत्वारिंशदङ्कानाम्(40) आन्तरिकं मूल्याङ्कनं भविष्यति। एवञ्च षष्ठि(60) अङ्कानां बाह्यपरीक्षा(सैद्धान्तिकपरीक्षा) भविष्यति।

2. परीक्षायोजना माध्यमञ्च -

- एम.ए.(वास्तुशास्त्रम्) परीक्षा हिन्दी/संस्कृतभाषायां भविष्यति। परियोजना प्रतिवेदनं/लघुशोधप्रबन्धश्च हिन्दी/संस्कृतभाषायां भविष्यति।

3. प्रवेशार्हता -

- विश्वविद्यालयअनुदानआयोगनवदेहलीद्वारा मान्यताप्राप्त विश्वविद्यालयेन/संस्थानेन (कस्मिन्नपि विषये) स्नातकपरीक्षोत्तीर्णः छात्रः प्रवेशार्हः भविष्यति।

4. प्रश्नपत्र निर्माण योजना -

- निम्नानुसारं त्रिविधाः प्रश्नाः भविष्यन्ति। तत्र प्रत्येकप्रश्ने एको विकल्पोऽनिवार्यः।

क्रमः	प्रश्नप्रकारः	प्रश्नसंख्या	अंकः	योगः
1	बहुविकल्पीयाप्रश्नाः	5	1	5
2	लघुत्तरीयप्रश्नाः	5	3	15
3	दीर्घोत्तरीयप्रश्नाः	5	8	40
4	आन्तरिकमूल्याङ्कनम्	1	40	40
5	योगः	.....	.....	100

 दिनामाध्यक्ष
 उद्योतिष एवं उद्योतिर्विज्ञान विभाग
 महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
 उज्जैन (म.प्र.)

5. ग्रेडिंगपद्धति: श्रेणीनिर्धारणञ्च-

- एम.ए.वास्तुशास्त्रपरीक्षायां परीक्षाफलप्रकाशने ग्रेडिंगपद्धतेः अनुसरणं करिष्यते। चतुर्णामेव सत्रार्धानां परिणामानामाधारेण श्रेणीनिर्धारणं भविष्यति।

CONVERSION OF MARKS INTO GRADE AND GRADE POINT			
MARKS OBTAINED	GRADE	GRADE POINT	DESCRIPTION
Above 90%	O	10	Outstanding
80.1 to 90% Marks	A+	9	Excellent
70.1 to 80% Marks	A	8	Very Good
60.1 to 70% Marks	B+	7	Good
55.1 to 60% Marks	B	6	Above Average
50 to 55% Marks	C	5	Average
<50% Marks	F	0	Dropped

Division	Criterion
First Division with Distinction	The candidate has earned minimum number of credits required for the award of degree in the first attempt with CGPA of 8.00 or above
First Division	The candidate has earned minimum number of credits required for the award of degree with CGPA of 6.50 or above
Second Division	The candidate has earned minimum number of credits required for the award of degree with CGPA of 5.00 or above but less than 6.50
Pass Division	The candidate has earned minimum number of credits required for the award of degree with CGPA of 4.00 or above but less than 5.00

Equivalent Percentage= CGPA X 10

The Maximum Marks per paper is fixed at 100
(If it is less or more than 100, convert it into 100 for grading)

 विभागाध्यक्ष
 ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
 महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
 उज्जैन (म.प्र.)

Cumulative Grade Point Average

Based on the grades obtained in all the subjects registered for by a student, his or her cumulative Grade point Average Semester Grade Point Average (SGPA), Yearly Grade point average (YGPA), and Cumulative Grade Point Average (CGPA) is calculated as follows:

$$\text{SGPA/YGPA/CGPA} = \frac{\text{(No. of credits * Grade Point)}}{\text{No. of Credits}}$$

SGPA/YGPA/CGPA is rounded off to the decimal Place.

6. शुल्कराशि: -

- छात्रेभ्यः प्रवेश-परीक्षा-अन्यशुल्कनिर्धारणं विश्वविद्यालयस्य अध्यादेशप्रावधानेन भविष्यति । कालान्तराले अपेक्षित संशोधनमपि भविष्यति ।

7. परीक्षा संचालनं एवं उपाधिपात्रता -

- प्रस्तुतपाठ्यक्रमस्य परीक्षासंचालनं विश्वविद्यालयाध्यादेशे विहितेन प्रावधानेन भविष्यति । उक्तस्नातकोत्तरपरीक्षा उत्तीर्णान्तरं “एम्.ए.-वास्तुशास्त्रम्” इति उपाधिः प्रदाष्यति ।

-XXX-

विभागाध्यक्ष

ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग

महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय

एम्.ए.वास्तुशास्त्र-सत्रार्द्धपरीक्षापाठ्यक्रमः

(Programme Code – MA-VAS)

प्रथमसत्रार्द्धः

2022-23

महर्षिपाणिनिसंस्कृतवैदिकविश्वविद्यालयः देवासमार्गः, उज्जयिनी (म.प्र.) 456010

दूरभाषः- (0734) 2526044, दूरप्रैषः- (0734) 2524845

अणुसङ्केतः - regpsvtmp@rediffmail.com, अन्तर्जालपुटम्- www.mpsvujain.org

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

विभागाध्यक्ष
ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
उज्जैन (म.प्र.)

स्नातकोत्तरपरीक्षाकार्यक्रमः

(एम.ए.वास्तुशास्त्रम्)

(Programme Code – MA-VAS)

(सी.बी.सी.एस.)

परीक्षा-योजना

प्रथमसत्रार्द्धः

विषयकूटः	पाठ्यक्रम-कूटः	पाठ्यक्रमस्य शीर्षकः	पाठ्यक्रमस्य क्रेडिटमानम्	प्रतिसप्ताह-अध्ययनहोरा	बाह्य परीक्षा	आन्तरिक-मूल्यांकनम्	पूर्णांकः
VVVS101	CC 1	वास्तुशास्त्रस्येतिहासः	05	5Hrs	60	40	100
VVVS102	CC 2	प्रारम्भिकवास्तुशास्त्रम्	05	5Hrs	60	40	100
VVVS103	CC 3	पुरनियोजनम्	05	5Hrs	60	40	100
VVVS104	CC 4	बराहमिहिर-वास्तुः	05	5Hrs	60	40	100
VVYG101	EC योगः	योगस्य आधारभूततत्त्वम्	05	5Hrs	60	40	100
ARSN104	EC संस्कृतम्	पुराणेतिहासः					
VVJY102	EC ज्योतिर्विज्ञानम्	फलितज्योतिषम्					
	CS(I)	सम्प्रेषणकौशलः (Communication skills)	03	3Hrs	----- -----	60	60
	GD(I)	समूहचर्चा (प्रायोगिकम्) (GROUP DISCUSSION)	02	2Hrs	----- -----	40	40
		योगाङ्कः	30	30			600

Note-

CORE COURSE (CC)

ELECTIVE COURSE (EC)

Communication skills (CS)

GROUP DISCUSSION (GD)

1. विषयसमूहः CC1, CC2, CC3, CC4, अनिवार्यमस्ति ।
2. विषयसमूहे EC छात्रः कमपि एकं विषयं चयनं कर्तुं शक्यते ।
3. कम्युनिकेशन स्किल्स तथा ग्रुप डिस्कशन सर्वेषां कृते अनिवार्यमस्ति।

विभागाध्यक्ष

ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
उज्जैन (म.प्र.)

<p>एम.ए.वास्तुशास्त्रम् M.A. VASTUSHASTRA (Programme Code – MA-VAS) प्रथमसत्रार्द्धः भाग-अ परिचयः</p>			
1.	पाठ्यक्रमस्य कूटः- CC1	विषयकूटः - VVVS101	सत्रम्- 2022-2023
2.	पाठ्यक्रमस्य शीर्षकः	वास्तुशास्त्रस्येतिहासः, प्रथमप्रश्नपत्रम् –	
3.	पाठ्यक्रमस्य प्रकारः (कोर कोर्स/ इलेक्टिव)	मुख्यविषयः (Core Course)	
4.	पूर्वापेक्षा (Pre-requisite) (If any)	विश्वविद्यालयानुदानायोगनवदेहलीद्वारा प्राप्तमान्यता विश्वविद्यालयस्य/संस्थानस्य शास्त्रिपरीक्षोत्तीर्णः तत्समपरीक्षोत्तीर्णो वा छात्रः प्रवेष्टुमर्हति ।	
5.	पाठ्यक्रमस्य अध्ययनोपलब्धिः (Course Learning Outcomes (CLO)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ वास्तुशास्त्रस्य प्रामाणिकं ज्ञानं भविष्यति । ➤ भारतीयवास्तुशास्त्रप्राचीनता एवं व्यापकतायाः परिचयः भविष्यति । ➤ स्ववृत्त्यर्थं (स्वरोजगारे) साहाय्यं भविष्यति । 	
6.	क्रेडिटमानम्	5 क्रेडिटमानम्	
7.	पूर्णाङ्काः	अधिकतमाङ्काः- 100	न्यूनतमोत्तीर्णाङ्काः-35
<p>भाग-ब, पाठ्यक्रमस्य विषयवस्तुः व्याख्यानस्य सम्पूर्णं सङ्ख्या (प्रति सप्ताहं पञ्चकालांशाः) संपूर्णं व्याख्यानकालः 75 होरा</p>			
इकाई	विषयः		अङ्काः
01	वास्तुशास्त्रस्योत्पत्तिः क्रमिकविकासश्च वास्तुशास्त्रस्य परिभाषा भेदाः उपभेदाश्च उत्पत्तिः विकासश्च		12
02	वैदिकवाङ्मये वास्तुशास्त्रम् संहिताग्रंथेषु ब्राह्मणग्रंथेषु सूत्रग्रंथेषु		12
03	इतिहासे पौराणिकसाहित्येषु च वास्तुशास्त्रम् रामायणे महाभारते अग्निपुराण-मत्स्यपुराण-गरुडपुराण-स्कन्दपुराण-विष्णुधर्मोत्तरे एवं अन्यान्य पुराणेषु च		12
04	संस्कृतवाङ्मये वास्तुशास्त्रम् अर्थशास्त्र-नाट्यशास्त्र-शुक्रनीति-कालिदास-बाणभट्टसाहित्ये च वास्तुशास्त्रम्		12
05	वास्तुशास्त्रस्य प्रवर्तकाः ग्रन्थानि च		12
भाग स- अनुशासिताध्ययनसंसाधनम्			

14भागाध्यक्ष
ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
उज्जैन (म.प्र.)

पाठ्यपुस्तक संदर्भग्रंथ - अन्यसंसाधनम्		
अनुशासितपुस्तकानि - 1 भारतीय वास्तुशास्त्र का इतिहास, डॉ. विद्याधर, ईस्टर्न बुक लिंकर्स, नई दिल्ली		
अनुशासित-समकक्ष:-ऑनलाईन-पाठ्यक्रम:- 1- Sanskrit.inira.fr/ 2. learnsanskrit.cc/index 3.sanskrit.samskrutam.com 4.swayam.gov.in		
भाग- द अनुशासितमूल्याङ्कनविधि:		
पूर्णाङ्काः 100 सतत-व्यापकमूल्याङ्कनाङ्काः (CCE): 40 विश्वविद्यालयीयपरीक्षा (UE):60 समयः 03:00 होरा		
आन्तरिकमूल्यांकनम् सततव्यापकमूल्यांकनम् (CCE):	Assignment/प्रस्तुतीकरणम्	पूर्णाङ्काः 40
विश्वविद्यालयीयपरीक्षाकलनम्	अनुभागः अ – बहुविकल्पीयप्रश्नसङ्ख्या -05	5×1=5
	अनुभागः ब – लघूत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं द्विशतशब्दात्मकाः)	5×3=15
	अनुभागः स – दीर्घोत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं पञ्चशतशब्दात्मकाः)	5×8=40 पूर्णाङ्कः -60
	योगः	100

विभागाध्यक्ष
ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
राज्येन (भ.प्र.)

<p>एम्.ए.वास्तुशास्त्रम् M.A. VASTUSHAstra (Programme Code – MA-VAS) प्रथमसत्रार्द्धः भाग-अ परिचयः</p>			
1.	पाठ्यक्रमस्य कूटः- CC2	विषयकूटः - VVVS102	सत्रम्- 2022-2023
2.	पाठ्यक्रमस्य शीर्षकः	प्रारम्भिकवास्तुशास्त्रम्, द्वितीयप्रश्नपत्रम् -	
3.	पाठ्यक्रमस्य प्रकारः (कोर कोर्स/ इलेक्टिव)	मुख्यविषयः (Core Course)	
4.	पूर्वापेक्षा (Pre-requisite) (If any)	विश्वविद्यालयानुदानायोगनवदेहलीद्वारा प्राप्तमान्यता विश्वविद्यालयस्य/संस्थानस्य शास्त्रपरीक्षोत्तीर्णः तत्समपरीक्षोत्तीर्णो वा छात्रः प्रवेष्टुमर्हति ।	
5.	पाठ्यक्रमस्य अध्ययनोपलब्धिः (Course Learning Outcomes (CLO))	<ul style="list-style-type: none"> ➤ वास्तुशास्त्रस्य प्रामाणिकं ज्ञानं भविष्यति । ➤ वास्तुशास्त्रस्य प्राथमिक ज्ञानं भविष्यति । ➤ स्ववृत्त्यर्थं (स्वरोजगारे) साहाय्यं भविष्यति । 	
6.	क्रेडिटमानम्	5 क्रेडिटमानम्	
7.	पूर्णाङ्काः	अधिकतमाङ्काः- 100	न्यूनतमोत्तीर्णाङ्काः-35
<p>भाग-ब, पाठ्यक्रमस्य विषयवस्तुः व्याख्यानस्य सम्पूर्ण सङ्ख्या (प्रति सप्ताहं पञ्चकालांशाः) संपूर्ण व्याख्यानकालः 75 होरा</p>			
इकाई	विषयः		अङ्काः
01	1.वास्तुपुरुषस्योत्पत्तिः लक्षणञ्च 2. भूमिचयनम् 3. वास्तुभेदाः 4. भूमिपरीक्षणम् 5. भूम्याकारः 6. भूमेः प्लवः		12
02	1. गृहारम्भकाले विचारणीयविषयः (मुहूर्तादयः) 2. गृहमेलापकविचारः (काकिणी, वर्गः) 3. आयव्ययादिविचारः 4. शालाध्रुवाङ्कः, गृहनामाक्षरः, षोडशगृहनामानि 5. वृषवास्तुचक्रम् एवं लग्नशुद्धिः		12
03	1. एकाशीतिपदवास्तुमण्डलम् 2. चतुःषष्टिवास्तुमण्डलम् 3. पदानुसारगृहविन्यासः 4. द्वारनिर्माणम् 5. जलस्थानस्य निर्धारणम् 6. शुभवृक्षाः- वनस्पतयश्च		12
04	1. खननविधिः 2. वार-राशि-नक्षत्राद्यनुसारं राहुस्थितिविचारः 3. शल्यनिष्कासनम् 4. गर्भविन्यास-सामग्री 5. अहिबलचक्रम्		12
05	1. गृहप्रवेशः 2. गृहप्रवेशमुहूर्तविचारः 3. कलशचक्रशुद्धिः 4. वास्तुशान्तिः 5. वेधविचारः		12
भाग स- अनुशासिताध्ययनसंसाधनम्			

विभागाध्यक्ष
ज्योतिष एवं ज्योतिषविज्ञान-विभागा
महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
राजौरी (म.प्र.)

पाठ्यपुस्तक संदर्भग्रंथ - अन्यसंसाधनम्		
अनुशंसितपुस्तकानि -		
1. विश्वकर्माप्रकाश, टीकाकार - गणेशदत्त पाठक, श्री ठाकुर प्रसाद पुस्तक भण्डार, वाराणसी		
2. बृहद्वास्तुमाला, श्री रामनिहोर द्विवेदी, चौखम्बा सुरभारती ग्रन्थमाला, वाराणसी		
अनुशंसित-समकक्ष:-ऑनलाईन-पाठ्यक्रम:-		
1- Sanskrit.inira.fr/		
2. learnsanskrit.cc/index		
3. sanskrit.samskrutam.com		
4. swayam.gov.in		
भाग- द अनुशंसितमूल्याङ्कनविधि:		
पूर्णाङ्काः	100	
सतत-व्यापकमूल्याङ्कनाङ्काः (CCE):	40	
विश्वविद्यालयीयपरीक्षा (UE):	60	
समयः	03:00	होरा
आन्तरिकमूल्यांकनम् सततव्यापकमूल्यांकनम् (CCE):	Assignment/प्रस्तुतीकरणम्	पूर्णाङ्काः 40
विश्वविद्यालयीयपरीक्षाकालनम्	अनुभागः अ – बहुविकल्पीयप्रश्नसङ्ख्या -05	5×1=5
	अनुभागः ब – लघूत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं द्विशतशब्दात्मकाः)	5×3=15
	अनुभागः स – दीर्घोत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं पञ्चशतशब्दात्मकाः)	5×8=40 पूर्णाङ्कः -60
	योगः	100

विभागाध्यक्ष
 ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
 महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
 उज्जैन (म.प्र.)

<p style="text-align: center;"> एम्.ए.वास्तुशास्त्रम् M.A. VASTUSHASTRA (Programme Code – MA-VAS) प्रथमसत्रार्द्धः भाग-अ परिचयः </p>			
1.	पाठ्यक्रमस्य कूटः- CC3	विषयकूटः - VVVS103	सत्रम्- 2022-2023
2.	पाठ्यक्रमस्य शीर्षकः	पुरनियोजनम्, तृतीयप्रश्नपत्रम् -	
3.	पाठ्यक्रमस्य प्रकारः (कोर कोर्स/ इलेक्टिव)	मुख्यविषयः (Core Course)	
4.	पूर्वापेक्षा (Pre-requisite) (If any)	विश्वविद्यालयानुदानायोगनवदेहलीद्वारा प्राप्तमान्यता विश्वविद्यालयस्य/संस्थानस्य शास्त्रिपरीक्षोत्तीर्णः तत्समपरीक्षोत्तीर्णो वा छात्रः प्रवेष्टुमर्हति ।	
5.	पाठ्यक्रमस्य अध्ययनोपलब्धिः (Course Learning Outcomes (CLO))	<ul style="list-style-type: none"> ➤ वास्तुशास्त्रस्य प्रामाणिकं ज्ञानं भविष्यति । ➤ भारतीयपुरनिवेशस्य (टाउनप्लानिंग) ज्ञानं भविष्यति । ➤ स्ववृत्त्यर्थं (स्वरोजगारे) साहाय्यं भविष्यति । 	
6.	क्रेडिटमानम्	5 क्रेडिटमानम्	
7.	पूर्णाङ्काः	अधिकतमाङ्काः- 100	न्यूनतमोत्तीर्णाङ्काः-35
भाग-ब, पाठ्यक्रमस्य विषयवस्तुः व्याख्यानस्य सम्पूर्णं सङ्ख्या (प्रति सप्ताहं पञ्चकालांशाः) संपूर्ण व्याख्यानकालः 75 होरा			
इकाई	विषयः		अङ्काः
01	ग्रामनियोजनम् मयमतम् अध्यायः - 05 मानोपकरणम्, अध्यायः - 09 ग्रामविन्यासः		12
02	नगरनियोजनम् मयमतम् अध्यायः - 10 नगरविन्यास, समरांगणसूत्रधार अध्यायः - 18 नगरादिसंज्ञा		12
03	जलाशयः उद्यानञ्च विष्णुधर्मोत्तरपुराणम् अध्यायः - 3/296 जलाशयमाहात्म्यं, 3/298 जलाशयसंरक्षणं एवं स्वच्छता, 2/30 वृक्षायुर्वेदः, 3/297 वृक्षारोपणमाहात्म्यम्		12
04	पुरप्रबन्धनम् अर्थशास्त्रः अध्यायः - 1/19 राजभवननिर्माणम्, 2/1 जनपदस्य स्थापना, 2/2 भूमिप्रबन्धनं, 2/3 दुर्गविधानं, 2/3 दुर्गनिवेशः, 3/8,9,10 गृहवास्तुः, कृषिक्षेत्रं, मार्गः, चरनोई भूमिप्रबन्धनं, 4/3 अग्नि-जल-दुर्भिक्षसम्बन्धी आपदाप्रबन्धनम् आधुनिकपुरप्रबन्धनम्		12
05	नगरयोजनाध्ययनम् प्राचीननगर – हड़प्पा-मोहनजोदड़ो-हस्तिनापुर-कान्यकुब्ज-राजगृह-पाटलिपुत्र-जयपुरादयः । आधुनिक नगर – चंडीगढ़-गुरुग्राम-फरीदाबाद-कनाटप्लेस-नवदेहली इत्यादयः ।		12

 विभागाध्यक्ष
 ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
 महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं दैदिक विश्वविद्यालय
 उज्जैन (म.प्र.)

भाग स- अनुशासिताध्ययनसंसाधनम्		
पाठ्यपुस्तकं संदर्भग्रंथ - अन्यसंसाधनम्		
अनुशासितपुस्तकानि -		
1. मयमतम्, टीकाकार – शैलजा पाण्डेय, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी 2. मयमतम्, टीकाकार – ब्रूनो डेग्रेस, मोतीलाल बनारसीदास प्रकाशन, वाराणसी 3. भारतीय वास्तुशास्त्र का इतिहास, डॉ. विद्याधर, ईस्टर्न बुक लिंकर्स. नई दिल्ली 4. विष्णुधर्मोत्तर पुराण- टीकाकार आचार्य शिवप्रसाद द्विवेदी चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन , वाराणसी 5. कौटिलीय अर्थशास्त्र – टीकाकार वाचस्पति गैरोला, चौखम्भा विद्याभवन, वाराणसी		
अनुशासित-समकक्ष:-ऑनलाईन-पाठ्यक्रम:-		
1- Sanskrit.inira.fr/ 2. learnsanskrit.cc/index 3.sanskrit.samskrutam.com 4.swayam.gov.in		
भाग- द अनुशासितमूल्याङ्कनविधि:		
पूर्णाङ्काः	100	
सतत-व्यापकमूल्याङ्कनाङ्काः (CCE):	40	
विश्वविद्यालयीयपरीक्षा (UE):	60	
समयः	03:00	होरा
आन्तरिकमूल्यांकनम् सततव्यापकमूल्यांकनम् (CCE):	Assignment/प्रस्तुतीकरणम्	पूर्णाङ्काः 40
विश्वविद्यालयीयपरीक्षाकलनम्	अनुभाग: अ – बहुविकल्पीयप्रश्नसङ्ख्या -05	5×1=5
	अनुभाग: ब – लघूत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं द्विशतशब्दात्मकाः)	5×3=15
	अनुभाग: स – दीर्घोत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं पञ्चशतशब्दात्मकाः)	5×8=40 पूर्णाङ्कः -60
	योगः	100

 विभागाध्यक्ष
 ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
 महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
 उज्जैन (म.प्र.)

एम्.ए.वास्तुशास्त्रम् M.A. VASTUSHAstra (Programme Code – MA-VAS) प्रथमसत्रार्द्धः			
भाग-अ परिचयः			
1.	पाठ्यक्रमस्य कूटः- CC4	विषयकूटः - VVVS104	सत्रम्- 2022-2023
2.	पाठ्यक्रमस्य शीर्षकः	वराहमिहिरवास्तुः, चतुर्थप्रश्नपत्रम् -	
3.	पाठ्यक्रमस्य प्रकारः (कोर कोर्स/ इलेक्टिव)	मुख्यविषयः (Core Course)	
4.	पूर्वापेक्षा (Pre-requisite) (If any)	विश्वविद्यालयानुदानायोगनवदेहलीद्वारा प्राप्तमान्यता विश्वविद्यालयस्य/संस्थानस्य शास्त्रिपरीक्षोत्तीर्णः तत्समपरीक्षोत्तीर्णो वा छात्रः प्रवेष्टुमर्हति ।	
5.	पाठ्यक्रमस्य अध्ययनोपलब्धिः (Course Learning Outcomes (CLO))	<ul style="list-style-type: none"> ➤ वास्तुशास्त्रस्य प्रामाणिकं ज्ञानं भविष्यति । ➤ ज्योतिषवास्तुशास्त्रयोः प्राथमिकज्ञानं भविष्यति । ➤ स्ववृत्त्यर्थं (स्वरोजगारे) साहाय्यं भविष्यति । 	
6.	क्रेडिटमानम्	5 क्रेडिटमानम्	
7.	पूर्णाङ्काः	अधिकतमाङ्काः- 100	न्यूनतमोत्तीर्णाङ्काः-35
भाग-ब, पाठ्यक्रमस्य विषयवस्तुः व्याख्यानस्य सम्पूर्णं सङ्ख्या (प्रति सप्ताहं पञ्चकालांशाः) संपूर्ण व्याख्यानकालः 75 होरा			
इकाई	विषयः		अङ्काः
01	बृहत्संहिता - अध्यायः - 53 वास्तुविद्याध्यायः		12
02	बृहत्संहिता - अध्यायः - 54 दकार्गलाध्यायः, 55 वृक्षायुर्वेदाध्यायः, 56 प्रासादलक्षणाध्यायः, 57 वज्रलेपलक्षणाध्यायः		12
03	बृहत्संहिता - अध्यायः - 58 प्रतिमालक्षणाध्यायः, 60 प्रतिमाप्रतिष्ठापनाध्यायः, 84 दीपलक्षणाध्यायः		12
04	बृहत्संहिता - अध्यायः - 98 नक्षत्रकर्मगुणाध्यायः, 99 तिथिकर्मगुणाध्यायः, 100 करणगुणाध्यायः पञ्चाङ्गपरिचयः (जन्मपत्रिका रचना विज्ञान पुस्तकात्)		12
05	लघुजातकम् - अध्यायः 1 राशिबलाध्यायः, 2 ग्रहबलाध्यायः, 3 ग्रहमैत्रीविचारः, 4 ग्रहस्वरूपाध्यायः		12
भाग स- अनुशंसिताध्ययनसंसाधनम् पाठ्यपुस्तकं संदर्भग्रंथ - अन्यसंसाधनम्			
अनुशंसितपुस्तकानि - <ol style="list-style-type: none"> 1. बृहत्संहिता, वराहमिहिर, टीका श्री अच्युतानन्द झा, चौखम्बा विद्याभवन, वाराणसी 2. लघुजातक, वराहमिहिर, टीका श्री कमलाकान्त पाण्डेय, चौखम्बा सुरभारती, वाराणसी 3. जन्मपत्रिका रचना विज्ञान- सम्पादक डॉ.मनमोहन उपाध्याय, महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय, उज्जैन 			

विभागाध्यक्ष
 ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
 महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
 उज्जैन (म.प्र.)

अनुशासित-समकक्ष:-ऑनलाईन-पाठ्यक्रम:- 1- Sanskrit.inira.fr/ 2. learnsanskrit.cc/index 3.sanskrit.samskrutam.com 4.swayam.gov.in		
भाग- द अनुशासितमूल्याङ्कनविधि:		
पूर्णाङ्काः	100	
सतत-व्यापकमूल्याङ्कनाङ्काः (CCE):	40	
विश्वविद्यालयीयपरीक्षा (UE):	60	
समयः	03:00	होरा
आन्तरिकमूल्यांकनम् सततव्यापकमूल्यांकनम् (CCE):	Assignment/प्रस्तुतीकरणम्	पूर्णाङ्काः 40
विश्वविद्यालयीयपरीक्षाकलनम्	अनुभागः अ – बहुविकल्पीयप्रश्नसङ्ख्या -05	5×1=5
	अनुभागः ब – लघूत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं द्विशतशब्दात्मकाः)	5×3=15
	अनुभागः स – दीर्घोत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं पञ्चशतशब्दात्मकाः)	5×8=40 पूर्णाङ्कः -60
	योगः	100

विभागाध्यक्ष
ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
उज्जैन (म.प्र.)

एम्.ए.वास्तुशास्त्र-सत्रार्द्धपरीक्षापाठ्यक्रमः
द्वितीयसत्रार्द्धः

2022-23

(Programme Code – MA-VAS)

महर्षिपाणिनिसंस्कृतवैदिकविश्वविद्यालयः देवासमार्गः, उज्जयिनी (म.प्र.) 456010

दूरभाषः- (0734) 2526044, दूरप्रेषः- (0734) 2524845

अणुसङ्केतः - regpsvmp@rediffmail.com, अन्तर्जालपुटम्- www.mpsvujain.org

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

विभागाध्यक्ष

ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
उज्जैन (म.प्र.)

स्नातकोत्तरपरीक्षाकार्यक्रमः
(एम.ए.वास्तुशास्त्रम्)
(Programme Code – MA-VAS)
(सी.बी.सी.एस.)
परीक्षा-योजना
द्वितीयसत्रार्द्धः

विषयकूटः	पाठ्यक्रम-कूटः	पाठ्यक्रमस्य शीर्षकः	पाठ्यक्रमस्य क्रेडिटमानम्	प्रतिसप्ताह-अध्ययनहोरा	बाह्य परीक्षा	आन्तरिक-मूल्यांकनम्	पूर्णांकः	
VVVS201	CC 1	विश्वकर्मा-वास्तुः		05	5Hrs	60	40	100
VVVS202	CC 2	शिल्पशास्त्रम्		05	5Hrs	60	40	100
VVVS203	CC 3	भारतीयस्थापत्यकला		05	5Hrs	60	40	100
VVVS204	CC 4	भवननिर्माण एवं सुरक्षा		05	5Hrs	60	40	100
VVYG202	EC योगः	हठयोगस्य सिद्धान्तः		05	5Hrs	60	40	100
ARSN201	EC संस्कृतम्	वैदिकसाहित्यम्						
ARHS201	EC हिन्दू-अध्ययनम्	विमर्शस्य पाश्चात्यप्रविधिः						
VVJY202	EC ज्योतिर्विज्ञानम्	मुहूर्तशास्त्रम्						
	CS(I)	सम्प्रेषणकौशलः (Communication skills)		03	3Hrs	--	60	60
	GD(I)	समूहचर्चा (प्रायोगिकम्) (GROUP DISCUSSION)		02	2Hrs	---	40	40
		योगाङ्कः		30	30			600

Note-

CORE COURSE (CC)

ELECTIVE COURSE (EC)

Communication skills (CS)

GROUP DISCUSSION (GD)

1. विषयसमूहः CC1, CC2, CC3, CC4, अनिवार्यमस्ति ।
2. विषयसमूहे EC छात्रः कमपि एकं विषयं चयनं कर्तुं शक्यते ।
3. कम्युनिकेशन स्किल्स तथा ग्रुप डिस्कशन सर्वेषां कृते अनिवार्यमस्ति।

विभागाध्यक्ष
ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
उज्जैन (म.प्र.)

<p>एम.ए.वास्तुशास्त्रम् M.A. VASTUSHASTRA (Programme Code – MA-VAS) द्वितीयसत्रार्द्धः</p>			
भाग-अ परिचयः			
1.	पाठ्यक्रमस्य कूटः- CC1	विषयकूटः - VVVS201	सत्रम्- 2022-2023
2.	पाठ्यक्रमस्य शीर्षकः	विश्वकर्मवास्तुः, प्रथमप्रश्नपत्रम् -	
3.	पाठ्यक्रमस्य प्रकारः (कोर कोर्स/ इलेक्टिव)	मुख्यविषयः (Core Course)	
4.	पूर्वापेक्षा (Pre-requisite) (If any)	महर्षिपाणिनिसंस्कृतवैदिकविश्वविद्यालयतः वास्तुशास्त्रविषये एम.ए. प्रथमसत्रार्द्धोत्तीर्णाः छात्राः प्रवेशाय अर्हाः भविष्यन्ति ।	
5.	पाठ्यक्रमस्य अध्ययनोपलब्धिः (Course Learning Outcomes (CLO)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ वास्तुशास्त्रस्य प्रामाणिकं ज्ञानं भविष्यति । ➤ भारतीयवास्तुशास्त्रस्य विश्वकर्ममतानुसारेण ज्ञानं भविष्यति । ➤ स्ववृत्त्यर्थं (स्वरोजगारे) साहाय्यं भविष्यति । 	
6.	क्रेडिटमानम्	5 क्रेडिटमानम्	
7.	पूर्णाङ्काः	अधिकतमाङ्काः- 100	न्यूनतमोत्तीर्णाङ्काः-35
भाग-ब, पाठ्यक्रमस्य विषयवस्तुः			
व्याख्यानस्य सम्पूर्णं सङ्ख्या (प्रति सप्ताहं पञ्चकालांशाः)			
संपूर्णं व्याख्यानकालः 75 होरा			
इकाई	विषयः		अङ्काः
01	विश्वकर्मवास्तुशास्त्रम् अ. 07 ग्रामलक्षणकथनं, अ. 08 खेटादिलक्षणं, अ. 09 पद्मादिनगरलक्षणं, अ. 10 दुर्गलक्षणम्,		12
02	विश्वकर्मवास्तुशास्त्रम् अ. 14 भवनलक्षणं, अ. 15 पूर्वभवनलक्षणं, अ. 16 न्यायशालालक्षणं, अ. 17 पौरदेश्यसभादिकथनं, अ. 18 भाण्डागारलक्षणं, अ. 19 अन्तःपुरलक्षणं, अ. 20 आयुधशालालक्षणम्		12
03	विश्वकर्मवास्तुशास्त्रम् अ. 22 भोजनशालालक्षणं, अ. 23 शय्यागृहलक्षणं, अ. 24 वसंतगृहलक्षणं, अ. 33 वापीलक्षणं, अ. 34 तटाकलक्षणं, अ. 40 विद्याशालालक्षणं, अ. 49 रंगशालालक्षणम्		12
04	विश्वकर्मवास्तुशास्त्रम् अ. 51 ग्रामगृहनिर्माणकथनं, अ. 52 चातुर्वर्ण्यगृहलक्षणं, अ. 54 सोपानलक्षणम्, अ. 61 सन्धिबन्धकथनं, अ. 62 आवरणलक्षणम्, अ. 66 गोशालालक्षणं, अ. 68, 69 मार्गलक्षणं, अ. 70 मार्गविश्रान्तिलक्षणम्		12
05	विश्वकर्मवास्तुशास्त्रम् अ. 72 देवप्रासादलक्षणं, अ. 73 गर्भगृहलक्षणं, अ. 79 सकलबेरलक्षणं, अ. 83 भक्तबेरस्थापनक्रमः		12
भाग स- अनुशासिताध्ययनसंसाधनम्			
पाठ्यपुस्तकं संदर्भग्रंथ - अन्यसंसाधनम्			
अनुशासितपुस्तकानि -			
1. विश्वकर्मवास्तुशास्त्र, श्रीकृष्ण जुगनू, परिमल संस्कृत ग्रंथमाला, दिल्ली			

विभागाध्यक्ष
 ज्योतिष एवं ज्योतिषविज्ञान-विभा.
 महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
 - उज्जैन (म.प्र.)

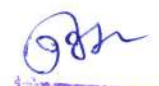
अनुशासित-समकक्ष:-ऑनलाईन-पाठ्यक्रम:-		
1- Sanskrit.inira.fr/		
2. learnsanskrit.cc/index		
3.sanskrit.samskrutam.com		
4.swayam.gov.in		
भाग- द अनुशासितमूल्याङ्कनविधि:		
पूर्णाङ्काः	100	
सतत-व्यापकमूल्याङ्कनाङ्काः (CCE):	40	
विश्वविद्यालयीयपरीक्षा (UE):	60	
समयः	03:00 होरा	
आन्तरिकमूल्यांकनम् सततव्यापकमूल्यांकनम् (CCE):	Assignment/प्रस्तुतीकरणम्	पूर्णाङ्काः 40
विश्वविद्यालयीयपरीक्षाकलनम्	अनुभागः अ – बहुविकल्पीयप्रश्नसङ्ख्या -05	5×1=5
	अनुभागः ब – लघूत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं द्विशतशब्दात्मकाः)	5×3=15
	अनुभागः स – दीर्घोत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं पञ्चशतशब्दात्मकाः)	5×8=40 पूर्णाङ्कः -60
	योगः	100

विभागाध्यक्ष
 ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
 महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
 उज्जैन (म.प्र.)

<p style="text-align: center;"> एम.ए.वास्तुशास्त्रम् M.A. VASTUSHAstra (Programme Code – MA-VAS) द्वितीयसत्रार्द्धः </p>			
भाग-अ परिचयः			
1.	पाठ्यक्रमस्य कूटः- CC2	विषयकूटः - VVVS202	सत्रम्- 2022-2023
2.	पाठ्यक्रमस्य शीर्षकः	शिल्पशास्त्रम्, द्वितीयप्रश्नपत्रम् -	
3.	पाठ्यक्रमस्य प्रकारः (कोर कोर्स/ इलेक्टिव)	मुख्यविषयः (Core Course)	
4.	पूर्वापेक्षा (Pre-requisite) (If any)	महर्षिपाणिनिसंस्कृतवैदिकविश्वविद्यालयतः वास्तुशास्त्रविषये एम.ए. प्रथमसत्रार्द्धोत्तीर्णाः छात्राः प्रवेशाय अर्हाः भविष्यन्ति ।	
5.	पाठ्यक्रमस्य अध्ययनोपलब्धिः (Course Learning Outcomes (CLO))	<ul style="list-style-type: none"> ➤ वास्तुशास्त्रस्य प्रामाणिकं ज्ञानं भविष्यति । ➤ कृषि एवं वास्तुसम्बन्धी का प्रामाणिकपरिचयः प्राप्स्यति ➤ वास्तुशास्त्रीयपारिभाषिककोशस्य तथा गणितस्य ज्ञानं भविष्यति । ➤ स्ववृत्त्यर्थं (स्वरोजगारे) साहाय्यं भविष्यति । 	
6.	क्रेडिटमानम्	5 क्रेडिटमानम्	
7.	पूर्णाङ्काः	अधिकतमाङ्काः- 100	न्यूनतमोत्तीर्णाङ्काः-35
भाग-ब, पाठ्यक्रमस्य विषयवस्तुः			
व्याख्यानस्य सम्पूर्णं सङ्ख्या (प्रति सप्ताहं पञ्चकालांशाः) संपूर्णं व्याख्यानकालः 75 होरा			
इकाई	विषयः		अङ्काः
01	अपराजितपृच्छा सू. 38 भारतक्षेत्रपरिचयः, सू. 39 वनयात्रा, सू. 40 शिलापरीक्षा, सू. 41 हस्तकम्बीप्रमाणं, सू. 42 गणितशब्दनिघंटुः ।		12
02	अपराजितपृच्छा सू. 43 ज्योतिषपञ्चांगवासना, सू. 44 अवकहडाज्योतिषं, सू. 45 दशादिज्योतिषफलं, सू. 46 ज्योतिषलक्षणम् ।		12
03	अपराजितपृच्छा सू. 47 गणितक्षेत्रनिर्णयः, सू. 48 भूपरीक्षा, सू. 49 सूत्रधारपरीक्षा, सू. 50 सूत्रधारलक्षणं, सू. 51 भूपरीक्षा तथा कीलकरोपणम् ।		12
04	अपराजितपृच्छा सू. 52 कूर्मप्रमाणपदप्रतिष्ठा, सू. 54 वास्तुत्पत्तिः, सू. 55 देवतान्यासः, सू. 56 देवतानिघंटुः, सू. 59 वास्तुमर्म, सू. 62 वास्तुपरिभ्रमणगुणदोषश्च ।		12
05	अपराजितपृच्छा सू. 69 गृहहर्म्यादिवर्णनं, सू. 72 राजपुरनिवेशः, सू. 74 वापीकूपतडागादिनिर्णयः, सू. 75 शस्यावतारः, सू. 77 सभाष्टकवेदीनिर्णयः, सू. 84,85 गृहग्रामशोभावर्णनं, सू. 107 प्रासादजातिः ।		12
भाग स- अनुशासिताध्ययनसंसाधनम्			
पाठ्यपुस्तकं संदर्भग्रंथ - अन्यसंसाधनम्			
अनुशासितपुस्तकानि -			
1. अपराजितपृच्छा , श्रीकृष्ण जुगनू , परिमल संस्कृत ग्रंथमाला, दिल्ली			

 विभागाध्यक्ष
 ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
 महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
 उज्जैन (म.प्र.)

अनुशासित-समकक्ष:-ऑनलाईन-पाठ्यक्रम:-

1- Sanskrit.inira.fr/

2. learnsanskrit.cc/index

3.sanskrit.samskrutam.com

4.swayam.gov.in

भाग- द अनुशासितमूल्याङ्कनविधि:

पूर्णाङ्काः	100	
सतत-व्यापकमूल्याङ्कनाङ्काः (CCE):	40	
विश्वविद्यालयीयपरीक्षा (UE):	60	
समयः	03:00 होरा	
आन्तरिकमूल्यांकनम् सततव्यापकमूल्यांकनम् (CCE):	Assignment/प्रस्तुतीकरणम्	पूर्णाङ्काः 40
विश्वविद्यालयीयपरीक्षाकलनम्	अनुभागः अ – बहुविकल्पीयप्रश्नसङ्ख्या -05	5×1=5
	अनुभागः ब – लघूत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं द्विशतशब्दात्मकाः)	5×3=15
	अनुभागः स – दीर्घोत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं पञ्चशतशब्दात्मकाः)	5×8=40 पूर्णाङ्कः -60
	योगः	100

विभागाध्यक्ष

ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
राजौली (रा.रा.)

<p>एम.ए.वास्तुशास्त्रम् M.A. VASTUSHASTRA (Programme Code – MA-VAS) द्वितीयसत्रार्द्धः</p>			
भाग-अ परिचयः			
1.	पाठ्यक्रमस्य कूटः- CC3	विषयकूटः - VVVS203	सत्रम्- 2022-2023
2.	पाठ्यक्रमस्य शीर्षकः	भारतीयस्थापत्यकला, तृतीयप्रश्नपत्रम् -	
3.	पाठ्यक्रमस्य प्रकारः (कोर कोर्स/ इलेक्टिव)	मुख्यविषयः (Core Course)	
4.	पूर्वापेक्षा (Pre-requisite) (If any)	महर्षिपाणिनिसंस्कृतवैदिकविश्वविद्यालयतः वास्तुशास्त्रविषये एम.ए. प्रथमसत्रार्द्धोत्तीर्णाः छात्राः प्रवेशाय अर्हाः भविष्यन्ति ।	
5.	पाठ्यक्रमस्य अध्ययनोपलब्धिः (Course Learning Outcomes (CLO))	<ul style="list-style-type: none"> ➤ वास्तुशास्त्रस्य प्रामाणिकं ज्ञानं भविष्यति । ➤ भारतीयवास्तुशास्त्रप्राचीनता एवं व्यापकतायाः परिचयः भविष्यति । ➤ भारतीयकलेतिहासज्ञानं भविष्यति । ➤ स्ववृत्त्यर्थं (स्वरोजगारे) साहाय्यं भविष्यति । 	
6.	क्रेडिटमानम्	5 क्रेडिटमानम्	
7.	पूर्णाङ्काः	अधिकतमाङ्काः- 100	न्यूनतमोत्तीर्णाङ्काः-35
भाग-ब, पाठ्यक्रमस्य विषयवस्तुः व्याख्यानस्य सम्पूर्णं सङ्ख्या (प्रति सप्ताहं पञ्चकालांशाः) संपूर्णं व्याख्यानकालः 75 होरा			
इकाई	विषयः		अङ्काः
01	सैन्धवस्थापत्यः		12
02	प्राक्मौर्य तथा मौर्यकालीनस्थापत्यः		12
03	शुंग-सातवाहन-कुषाणकालीनस्थापत्यः		12
04	गुप्त-उडीसा-चंदेल-राजपूतस्थापत्यः		12
05	दक्षिणभारतीयस्थापत्यः		12
भाग स- अनुशासिताध्ययनसंसाधनम् पाठ्यपुस्तकं संदर्भग्रंथ - अन्यसंसाधनम्			
अनुशासितपुस्तकानि - 1. भारतीय स्थापत्य एवं कला , प्रो उदयनारायण उपाध्याय , प्रो गौतम तिवारी , मोतीलाल बनारसीदास , वाराणसी			

ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
उज्जैन (म.प्र.)

अनुशासित-समकक्ष:-ऑनलाईन-पाठ्यक्रम:-

- 1- Sanskrit.inira.fr/
2. learnsanskrit.cc/index
- 3.sanskrit.samskrutam.com
- 4.swyam.gov.in

भाग- द अनुशासितमूल्याङ्कनविधि:

पूर्णाङ्काः	100	
सतत-व्यापकमूल्याङ्कनाङ्काः (CCE):	40	
विश्वविद्यालयीयपरीक्षा (UE):	60	
समयः	03:00 होरा	
आन्तरिकमूल्यांकनम् सततव्यापकमूल्यांकनम् (CCE):	Assignment/प्रस्तुतीकरणम्	पूर्णाङ्काः 40
विश्वविद्यालयीयपरीक्षाकलनम्	अनुभागः अ – बहुविकल्पीयप्रश्नसङ्ख्या -05	5×1=5
	अनुभागः ब – लघूत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं द्विशतशब्दात्मकाः)	5×3=15
	अनुभागः स – दीर्घोत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं पञ्चशतशब्दात्मकाः)	5×8=40 पूर्णाङ्कः -60
	योगः	100

विभागाध्यक्ष
 ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
 महेन्द्र प्रेमिणी संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
 षड्जैन (म.प्र.)

<p style="text-align: center;"> एम.ए.वास्तुशास्त्रम् M.A. VASTUSHASTRA (Programme Code – MA-VAS) द्वितीयसत्रार्द्धः भाग-अ परिचयः </p>			
1.	पाठ्यक्रमस्य कूटः- CC4	विषयकूटः - VVVS204	सत्रम्- 2022-2023
2.	पाठ्यक्रमस्य शीर्षकः	भवननिर्माणं एवं सुरक्षा, चतुर्थप्रश्नपत्रम् –	
3.	पाठ्यक्रमस्य प्रकारः (कोर कोर्स/ इलेक्टिव)	मुख्यविषयः (Core Course)	
4.	पूर्वापेक्षा (Pre-requisite) (If any)	महर्षिपाणिनिसंस्कृतवैदिकविश्वविद्यालयतः वास्तुशास्त्रविषये एम.ए. प्रथमसत्रार्द्धोत्तीर्णाः छात्राः प्रवेशाय अर्हाः भविष्यन्ति ।	
5.	पाठ्यक्रमस्य अध्ययनोपलब्धिः (Course Learning Outcomes (CLO))	<ul style="list-style-type: none"> ➤ वास्तुशास्त्रस्य प्रामाणिकं ज्ञानं भविष्यति । ➤ अभियान्त्रिकी तथा वास्तुसम्बन्धी समन्वयस्पष्टता भविष्यति । ➤ भारतीयवास्तुशास्त्रप्राचीनता एवं व्यापकतायाः परिचयः भविष्यति । ➤ स्ववृत्त्यर्थं (स्वरोजगारे) साहाय्यं भविष्यति । 	
6.	क्रेडिटमानम्	5 क्रेडिटमानम्	
7.	पूर्णाङ्काः	अधिकतमाङ्काः- 100	न्यूनतमोत्तीर्णाङ्काः-35
भाग-ब, पाठ्यक्रमस्य विषयवस्तुः व्याख्यानस्य सम्पूर्णं सङ्ख्या (प्रति सप्ताहं पञ्चकालांशाः) संपूर्णं व्याख्यानकालः 75 होरा			
इकाई	विषयः		अङ्काः
01	भवनयोजनासिद्धान्तः, क्षेत्रनिरीक्षणं, मृदापरीक्षणं, नींव की उपयोगिता, गहराई, नींवयोजना (काली मिट्टी में, खाई के निकट, मशीनों हेतु)		12
02	पारम्परिकनिर्माणसामग्री – परिचयः, गुणदोषश्च प्राप्तिः तथा उपयोगिता विष्णुधर्मोत्तरपुराणम् अ. 3/89 दारुपरीक्षा, अ. 3/90 शिलापरीक्षा, अ. 3/९१ इष्टिकापरीक्षा शिला-सुधा-काष्ठ-ईष्टिकानां आधुनिकाध्ययनम् ।		12
03	आधुनिकनिर्माणसामग्री - परिचयः, गुणदोषश्च, प्राप्तिः तथा उपयोगिता सीमेंट, सिरेमिकसामग्री (टाइल, टेराकोटा, क्ले ब्लॉक), रेत – गारा, सीमेंट – कांक्रीट, कच्चा लोहा, इस्पात, एलुमिनियम, प्लास्टिक आदि		12
04	जंग-नमी-जल-दीमक तथा अग्निः सुरक्षोपायः		12
05	भूकम्परोधितोपायः, आई. एस. कोड १८९३ (भाग 01) 2002(संरचनायाः भूकम्परोधी संरचनामानदण्डः)		12
भाग स- अनुशासिताध्ययनसंसाधनम् पाठ्यपुस्तकं संदर्भग्रंथ - अन्यसंसाधनम्			

विभागाध्यक्ष
 ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
 महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
 राजौन (म.प्र.)

अनुशंसितपुस्तकानि -

1. Building construction, S.C. rangwala, Charotar publishing house, Anand
2. Engineering materials, S.C. rangwala, Charotar publishing house, Anand
3. भूकम्प, श्यामसुंदर शर्मा, ज्ञान गंगा, दिल्ली

अनुशंसित-समकक्ष:-ऑनलाईन-पाठ्यक्रम:-

- 1- Sanskrit.inira.fr/
2. learnsanskrit.cc/index
3. sanskrit.samskrutam.com
4. swayam.gov.in

भाग- द अनुशंसितमूल्याङ्कनविधि:

पूर्णाङ्काः	100	
सतत-व्यापकमूल्याङ्कनाङ्काः (CCE):	40	
विश्वविद्यालयीयपरीक्षा (UE):	60	
समयः	03:00	होरा
आन्तरिकमूल्यांकनम् सततव्यापकमूल्यांकनम् (CCE):	Assignment/प्रस्तुतीकरणम्	पूर्णाङ्काः 40
विश्वविद्यालयीयपरीक्षाकलनम्	अनुभागः अ – बहुविकल्पीयप्रश्नसङ्ख्या -05	5×1=5
	अनुभागः ब – लघूत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं द्विशतशब्दात्मकाः)	5×3=15
	अनुभागः स – दीर्घोत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं पञ्चशतशब्दात्मकाः)	5×8=40 पूर्णाङ्कः -60
	योगः	100

 विभागाध्यक्ष
 ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
 महर्षि काशीनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
 सूर्यन (भ.प्र.)

एम्.ए.वास्तुशास्त्र-सत्रार्द्धपरीक्षापाठ्यक्रमः
तृतीयसत्रार्द्धः
2022-23

(Programme Code – MA-VAS)

महर्षिपाणिनिसंस्कृतवैदिकविश्वविद्यालयः देवासमार्गः, उज्जयिनी (म.प्र.) 456010
दूरभाषः- (0734) 2526044, दूरप्रेषः- (0734) 2524845
अणुसङ्केतः - regpsvmp@rediffmail.com, अन्तर्जालपुटम्- www.mpsvuvjjain.org

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]
विद्ययाध्यक्ष
ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
उज्जैन (म.प्र.)

स्नातकोत्तरपरीक्षाकार्यक्रमः

(एम.ए.वास्तुशास्त्रम्)

(Programme Code – MA-VAS)

(सी.बी.सी.एस.)

परीक्षा-योजना

तृतीयसत्रार्द्धः

विषयकूटः	पाठ्यक्रम-कूटः	पाठ्यक्रमस्य शीर्षकः	पाठ्यक्रमस्य क्रेडिटमानम्	प्रतिसप्ताह-अध्ययनहोरा	बाह्य परीक्षा	आन्तरिक-मूल्यांकनम्	पूर्णांकः
VVVS301	CC 1	मयवास्तुः	05	5Hrs	60	40	100
VVVS302	CC 2	भोजवास्तुः	05	5Hrs	60	40	100
VVVS303	CC 3	देवालयवास्तुः	05	5Hrs	60	40	100
VVVS304	CC 4	आधुनिकवास्तुयोजना	05	5Hrs	60	40	100
VVYG303	EC योगः	योगस्यानुप्रयोगः शिक्षणविधयश्च	05	5Hrs	60	40	100
ARSN3041	EC संस्कृतम्	संस्कृतसाहित्येतिहासः					
VVJY302	EC ज्योतिर्विज्ञानम्	फलितज्योतिषम्					
	CS(I)	सम्प्रेषणकौशलः (Communication skills)	03	3Hrs	----- ----- ---	60	60
	GD(I)	समूहचर्चा (प्रायोगिकम्) (GROUP DISCUSSION)	02	2Hrs	----- ----- ---	40	40
		योगाङ्कः	30	30			600

Note-

CORE COURSE (CC)

ELECTIVE COURSE (EC)

Communication skills (CS)

GROUP DISCUSSION (GD)

1. विषयसमूहः CC1, CC2, CC3, CC4, अनिवार्यमस्ति ।
2. विषयसमूहे EC छात्रः कमपि एकं विषयं चयनं कर्तुं शक्यते ।
3. कम्युनिकेशन स्किल्स तथा ग्रुप डिस्कशन सर्वेषां कृते अनिवार्यमस्ति।

 विभागाध्यक्ष
 ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
 महर्षि पण्डिति संस्कृत एवं वैदिक विद्यापीठम्
 स्व. ११११११

एम्.ए.वास्तुशास्त्रम्
M.A. VASTU
(Programme Code – MA-VAS)

तृतीयसत्रार्द्धः

भाग-अ परिचयः

1.	पाठ्यक्रमस्य कूटः- CC1	विषयकूटः - VVVS301	सत्रम् - 2022-2023
2.	पाठ्यक्रमस्य शीर्षकः	मयवास्तुः, प्रथमप्रश्नपत्रम् -	
3.	पाठ्यक्रमस्य प्रकारः (कोर कोर्स/ इलेक्टिव)	मुख्यविषयः (Core Course)	
4.	पूर्वापेक्षा (Pre-requisite) (If any)	महर्षिपाणिनिसंस्कृतवैदिकविश्वविद्यालयतः वास्तुशास्त्रविषये एम.ए. द्वितीयसत्रार्द्धोत्तीर्णाः छात्राः प्रवेशाय अर्हाः भविष्यन्ति ।	
5.	पाठ्यक्रमस्य अध्ययनोपलब्धिः (Course Learning Outcomes (CLO)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ वास्तुशास्त्रस्य प्रामाणिकं ज्ञानं भविष्यति । ➤ द्रविडस्थापत्यज्ञानं भविष्यति । ➤ स्ववृत्त्यर्थं (स्वरोजगारे) साहाय्यं भविष्यति । 	
6.	क्रेडिटमानम्	5 क्रेडिटमानम्	
7.	पूर्णाङ्काः	अधिकतमाङ्काः- 100	न्यूनतमोत्तीर्णाङ्काः-35

भाग-ब, पाठ्यक्रमस्य विषयवस्तुः

व्याख्यानस्य सम्पूर्ण सङ्ख्या (प्रति सप्ताहं पञ्चकालांशाः)

संपूर्ण व्याख्यानकालः 75 होरा

इकाई	विषयः	अङ्काः
01	मयमतम् अ. 06 दिक्परिच्छेदः, अ. 07 पदविन्यासः, अ. 12 गर्भविन्यासः	12
02	मयमतम् अ. 14 अधिष्ठानविधानं, अ. 15 पादप्रमाणद्रव्यपरिग्रहविधानं, अ. 19 एकभूमिविधानम्	12
03	मयमतम् अ. 20 द्विभूमिविधानं, अ. 21 त्रिभूमिविधानं, अ. 24 गोपुरविधानम्	12
04	मयमतम् अ. 25 मण्डपसभाविधानं, अ. 26 शालाविधानम्	12
05	मयमतम् अ. 27 चतुर्गृहविधानं, अ. 28 गृहप्रवेशः, अ. 30 द्वारविधानं श्लो. 54 यावत्	12

भाग स- अनुशासिताध्ययनसंसाधनम्

पाठ्यपुस्तकं संदर्भग्रंथ - अन्यसंसाधनम्

अनुशासितपुस्तकानि -

1. मयमत, टीकाकार – शैलजा पाण्डेय, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी
2. मयमत, टीकाकार – ब्रूनो डेगेंस, मोतीलाल बनारसीदास प्रकाशन, वाराणसी

अनुशासित-समकक्षः-ऑनलाईन-पाठ्यक्रमः-

- 1- Sanskrit.inira.fr/
2. learnsanskrit.cc/index
3. sanskrit.samskrutam.com
4. swayam.gov.in

विभागाध्यक्ष
ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
उज्जैन (म.प्र.)

भाग- द अनुशंसितमूल्याङ्कनविधि:		
पूर्णाङ्कः	100	
सतत-व्यापकमूल्याङ्कनाङ्कः (CCE):	40	
विश्वविद्यालयीयपरीक्षा (UE):	60	
समयः	03:00 होरा	
आन्तरिकमूल्यांकनम् सततव्यापकमूल्यांकनम् (CCE):	Assignment/प्रस्तुतीकरणम्	पूर्णाङ्कः 40
विश्वविद्यालयीयपरीक्षाकलनम्	अनुभागः अ – बहुविकल्पीयप्रश्नसङ्ख्या -05	5×1=5
	अनुभागः ब – लघूत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं द्विशतशब्दात्मकाः)	5×3=15
	अनुभागः स – दीर्घोत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं पञ्चशतशब्दात्मकाः)	5×8=40 पूर्णाङ्कः -60
	योगः	100

(Handwritten signature)

(Handwritten signature)
 विभागाध्यक्ष
 ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
 महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
 लखनौ (उ.प्र.)

एम्.ए.वास्तुशास्त्रम्
M.A. VASTUSHASTRA
(Programme Code – MA-VAS)

तृतीयसत्रार्द्धः

भाग-अ परिचय

1.	पाठ्यक्रमस्य कूटः- CC2	विषयकूटः - VVVS302	सत्रम्- 2022-2023
2.	पाठ्यक्रमस्य शीर्षकः	भोजवास्तुः, द्वितीयप्रश्नपत्रम् -	
3.	पाठ्यक्रमस्य प्रकारः (कोर कोर्स/ इलेक्टिव)	मुख्यविषयः (Core Course)	
4.	पूर्वापेक्षा (Pre-requisite) (If any)	महर्षिपाणिनिसंस्कृतवैदिकविश्वविद्यालयतः वास्तुशास्त्रविषये एम.ए. द्वितीयसत्रार्द्धोत्तीर्णाः छात्राः प्रवेशाय अर्हाः भविष्यन्ति ।	
5.	पाठ्यक्रमस्य अध्ययनोपलब्धिः (Course Learning Outcomes (CLO)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ वास्तुशास्त्रस्य प्रामाणिकं ज्ञानं भविष्यति । ➤ भोजवास्तुचिन्तनस्य ज्ञानं भविष्यति । ➤ स्ववृत्त्यर्थं (स्वरोजगारे) साहाय्यं भविष्यति । 	
6.	क्रेडिटमानम्	5 क्रेडिटमानम्	
7.	पूर्णाङ्काः	अधिकतमाङ्काः- 100	न्यूनतमोत्तीर्णाङ्काः-35

भाग-ब, पाठ्यक्रमस्य विषयवस्तुः

व्याख्यानस्य सम्पूर्णं सङ्ख्या (प्रति सप्ताहं पञ्चकालांशाः)

संपूर्णं व्याख्यानकालः 75 होरा

इकाई	विषयः	अङ्काः
01	समरांगणसूत्रधार - अ. 01 वास्तुप्रस्तावना, अ. 02 विश्वकर्मा - पुत्र सम्वादः, अ. 03 प्रश्नाध्यायः (वास्तुविषयसूची), अ. 04 सृष्ट्योत्पत्तिः ।	12
02	समरांगणसूत्रधार - अ. 05 भुवनकोषः (भूपरिमिति, जम्बूद्वीपवर्णनं), अ. 06 वास्तुकर्मोत्पत्तिः, अ. 07 वर्णाश्रमधर्मः, अ. 08 भूपरीक्षा ।	12
03	समरांगणसूत्रधार - अ. 09 हस्तादिमानं, अ. 10 पुरनिवेशः, अ. 11 वास्तुत्रयविभागः ।	12
04	समरांगणसूत्रधार - अ. 12 नाडीशिराविकल्पः, अ. 13 मर्मभेदः, अ. 14 पुरुषाङ्गदेवतानिघण्टुः, अ. 15 राजनिवेशः ।	12
05	समरांगणसूत्रधार - अ. 16 वनप्रवेशः, अ. 19 चतुश्शालविधानं (श्लो. 43 यावत्), अ. 20 निम्नोच्चभूमिफलम् ।	12

भाग स- अनुशासिताध्ययनसंसाधनम्

पाठ्यपुस्तकं संदर्भग्रंथ - अन्यसंसाधनम्

अनुशासितपुस्तकानि -

1. समरांगणसूत्रधार, टीकाकार - श्रीकृष्ण जुगनू, चौखम्भा संस्कृत सीरीज, वाराणसी

विभागाध्यक्ष
ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
राज्येन (म.प्र.)

अनुशासित-समकक्ष:-ऑनलाईन-पाठ्यक्रम:-

1- Sanskrit.inira.fr/

2. learnsanskrit.cc/index

3.sanskrit.samskrutam.com

4.swayam.gov.in

भाग- द अनुशासितमूल्याङ्कनविधि:

पूर्णाङ्काः	100	
सतत-व्यापकमूल्याङ्कनाङ्काः (CCE):	40	
विश्वविद्यालयीयपरीक्षा (UE):	60	
समयः	03:00 होरा	
आन्तरिकमूल्यांकनम् सततव्यापकमूल्यांकनम् (CCE):	Assignment/प्रस्तुतीकरणम्	पूर्णाङ्काः 40
विश्वविद्यालयीयपरीक्षाकलनम्	अनुभागः अ – बहुविकल्पीयप्रश्नसङ्ख्या -05	5×1=5
	अनुभागः ब – लघूत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं द्विशतशब्दात्मकाः)	5×3=15
	अनुभागः स – दीर्घोत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं पञ्चशतशब्दात्मकाः)	5×8=40 पूर्णाङ्कः -60
	योगः	100

विश्वविद्यालय
ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
राजौन (म.प्र.)

एम्.ए.वास्तुशास्त्रम्
M.A. VASTUSHAstra
(Programme Code – MA-VAS)
तृतीयसत्रार्द्धः

भाग-अ परिचयः

1.	पाठ्यक्रमस्य कूटः- CC3	विषयकूटः - VVVS303	सत्र- 2022-2023
2.	पाठ्यक्रमस्य शीर्षकः	देवालयवास्तुः, तृतीयप्रश्नपत्रम् -	
3.	पाठ्यक्रमस्य प्रकारः (कोर कोर्स/ इलेक्टिव)	मुख्यविषयः (Core Course)	
4.	पूर्वापेक्षा (Pre-requisite) (If any)	महर्षिपाणिनिसंस्कृतवैदिकविश्वविद्यालयतः वास्तुशास्त्रविषये एम.ए. द्वितीयसत्रार्द्धोत्तीर्णाः छात्राः प्रवेशाय अर्हाः भविष्यन्ति ।	
5.	पाठ्यक्रमस्य अध्ययनोपलब्धिः (Course Learning Outcomes (CLO)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ वास्तुशास्त्रस्य प्रामाणिकं ज्ञानं भविष्यति । ➤ प्राचीनधार्मिकवास्तोः विस्तृतज्ञानं भविष्यति । ➤ स्ववृत्त्यर्थं (स्वरोजगारे) साहाय्यं भविष्यति । 	
6.	क्रेडिटमानम्	5 क्रेडिटमानम्	
7.	पूर्णाङ्काः	अधिकतमाङ्काः- 100	न्यूनतमोत्तीर्णाङ्काः-35

भाग-ब, पाठ्यक्रमस्य विषयवस्तुः

व्याख्यानस्य सम्पूर्णं सङ्ख्या (प्रति सप्ताहं पञ्चकालांशाः)
संपूर्णं व्याख्यानकालः 75 होरा

इकाई	विषयः	अङ्काः
01	प्रासादमंडनम् - अ. 01 मिश्रकलक्षणं, अ. 02 जगतीदृष्टिदोषायतनं, अ. 04 प्रतिमाशिखरादिलक्षणम् ।	12
02	प्रासादमंडनम् - अ. 05 वैराज्यादि प्रासाद, अ. 08 जीर्णोद्धारः, ।	12
03	मयमतम् - अ. 33 लिंगलक्षणं, अ. 34 पीठलक्षणं, अ. 35 अनुकर्मविधानम् ।	12
04	मयमतम् - अ. 36 प्रतिमालक्षणम् ।	12
05	विष्णुधर्मोत्तर पुराणं - चित्रसूत्रं अ. 3/ 35,36,37,39,40 ,41 ,42 ,43	12

भाग स- अनुशंसिताध्ययनसंसाधनम्

पाठ्यपुस्तकं संदर्भग्रंथ - अन्यसंसाधनम्

अनुशंसितपुस्तकानि -

1. मयमत, टीकाकार - शैलजा पाण्डेय, चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी
2. प्रासादमंडन, टीकाकार - श्री कृष्ण जुगनू, परिमल प्रकाशन, नई दिल्ली
3. विष्णुधर्मोत्तर पुराण- टीकाकार आचार्य शिवप्रसाद द्विवेदी चौखम्भा सुरभारती प्रकाशन, वाराणसी

पिनगाधक
ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभागा
महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
उज्जैन (म.प्र.)

अनुशासित-समकक्ष:-ऑनलाईन-पाठ्यक्रम:-		
1- Sanskrit.inira.fr/ 2. learnsanskrit.cc/index 3.sanskrit.samskrutam.com 4.swayam.gov.in		
भाग- द अनुशासितमूल्याङ्कनविधि:		
पूर्णाङ्काः	100	
सतत-व्यापकमूल्याङ्कनाङ्काः (CCE):	40	
विश्वविद्यालयीयपरीक्षा (UE):	60	
समयः	03:00 होरा	
आन्तरिकमूल्यांकनम् सततव्यापकमूल्यांकनम् (CCE):	Assignment/प्रस्तुतीकरणम्	पूर्णाङ्काः 40
विश्वविद्यालयीयपरीक्षाकलनम्	अनुभागः अ – बहुविकल्पीयप्रश्नसङ्ख्या -05	5×1=5
	अनुभागः ब – लघूत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं द्विशतशब्दात्मकाः)	5×3=15
	अनुभागः स – दीर्घोत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं पञ्चशतशब्दात्मकाः)	5×8=40 पूर्णाङ्कः -60
	योगः	100

 शिक्षणाध्यक्ष
 ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
 महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
 उज्जैन (म.प्र.)

एम.ए.वास्तुशास्त्रम्
M.A. VASTUSHASTRA
(Programme Code – MA-VAS)
तृतीयसत्रार्द्धः

भाग-अ परिचयः

1.	पाठ्यक्रमस्य कूटः- CC4	विषयकूटः - VVVS304	सत्रम्- 2022-2023
2.	पाठ्यक्रमस्य शीर्षकः	आधुनिकवास्तुयोजना, चतुर्थप्रश्नपत्रम् -	
3.	पाठ्यक्रमस्य प्रकारः (कोर कोर्स/ इलेक्टिव)	मुख्यविषयः (Core Course)	
4.	पूर्वापेक्षा (Pre-requisite) (If any)	महर्षिपाणिनिसंस्कृतवैदिकविश्वविद्यालयतः वास्तुशास्त्रविषये एम.ए. द्वितीयसत्रार्द्धोत्तीर्णाः छात्राः प्रवेशाय अर्हाः भविष्यन्ति ।	
5.	पाठ्यक्रमस्य अध्ययनोपलब्धिः (Course Learning Outcomes (CLO))	<ul style="list-style-type: none"> ➤ वास्तुशास्त्रस्य प्रामाणिकं ज्ञानं भविष्यति । ➤ वास्तुशास्त्रस्य आधुनिकपद्धतिपरिचयः भविष्यति । ➤ स्ववृत्त्यर्थं (स्वरोजगारे) साहाय्यं भविष्यति । 	
6.	क्रेडिटमानम्	5 क्रेडिटमानम्	
7.	पूर्णाङ्काः	अधिकतमाङ्काः- 100	न्यूनतमोत्तीर्णाङ्काः-35

भाग-ब, पाठ्यक्रमस्य विषयवस्तुः

व्याख्यानस्य सम्पूर्णं सङ्ख्या (प्रति सप्ताहं पञ्चकालांशाः)

संपूर्णं व्याख्यानकालः 75 होरा

इकाई	विषयः	अङ्काः
01	मानचित्रनिर्माणं तथा अध्ययनं, मानचित्रसंकेत-चिह्न-भवनयोजना-प्रारूपनियमः, धूप-वायु तथा वर्षासम्बन्धी क्षेत्रीयाध्ययनम् ।	12
02	चिनाई (पत्थर तथा ईट) -पार्टीशन-मेहरावनिर्माणयोजना तथा प्रकारः	12
03	पलस्तर-पुताई-फर्श-सीढ़ी-छतनिर्माणयोजनाप्रकारश्च,	12
04	द्वार-गवाक्षः-द्युतिगवाक्षः-नाल-नालीका-सेप्टिक टैंक – जलसंग्रहणोपायः(वाटर हार्वेस्टिंग) निर्माणयोजनाप्रकारश्च ,	12
05	आन्तरिक सज्जा-उपस्कर (फर्नीचर)-विद्युत्-उद्यानादि व्यवस्था	12

भाग स- अनुशासिताध्ययनसंसाधनम्

पाठ्यपुस्तकं संदर्भग्रंथ - अन्यसंसाधनम्

अनुशासितपुस्तकानि -

1. Building construction, S.C. rangwala, Charotar publishing house, Anand
2. Engineering materials, S.C. rangwala, Charotar publishing house, Anand
3. सिविल इंजीनियरिंग ड्राइंग, आर.एस. मलिक, जी.एस. मेओ, न्यू एशियन पब्लिशर्स, दिल्ली
4. बागवानी कला, प्रभा भार्गव, पुस्तकमहल, दिल्ली

विभागाध्यक्ष
ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
राजौरी (म.प्र.)

अनुशासित-समकक्ष:-ऑनलाईन-पाठ्यक्रम:-

1- Sanskrit.inira.fr/

2. learnsanskrit.cc/index

3.sanskrit.samskrutam.com

4.swayam.gov.in

भाग- द अनुशासितमूल्याङ्कनविधि:

पूर्णाङ्काः	100	
सतत-व्यापकमूल्याङ्कनाङ्काः (CCE):	40	
विश्वविद्यालयीयपरीक्षा (UE):	60	
समयः	03:00 होरा	
आन्तरिकमूल्यांकनम् सततव्यापकमूल्यांकनम् (CCE):	Assignment/प्रस्तुतीकरणम्	पूर्णाङ्काः 40
विश्वविद्यालयीयपरीक्षाकलनम्	अनुभागः अ – बहुविकल्पीयप्रश्नसङ्ख्या -05	5×1=5
	अनुभागः ब – लघूत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं द्विशतशब्दात्मकाः)	5×3=15
	अनुभागः स – दीर्घोत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं पञ्चशतशब्दात्मकाः)	5×8=40 पूर्णाङ्कः -60
	योगः	100

विभागाध्यक्ष
ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
राजकोट (ग.ग.)

एम्.ए.वास्तुशास्त्र-सत्रार्द्धपरीक्षापाठ्यक्रमः

(Programme Code – MA-VAS)

चतुर्थसत्रार्द्धः

2022-23

महर्षिपाणिनिसंस्कृतवैदिकविश्वविद्यालयः देवासमार्गः, उज्जयिनी (म.प्र.) 456010

दूरभाषः- (0734) 2526044, दूरप्रेषः- (0734) 2524845

अणुसङ्केतः - regpsvtmp@rediffmail.com, अन्तर्जालपुटम्- www.mpsvujain.org

विभागाध्यक्ष

ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
उज्जयिनी (म.प्र.)

स्नातकोत्तरपरीक्षाकार्यक्रमः

(एम.ए.वास्तुशास्त्रम्)

(Programme Code – MA-VAS)

(सी.बी.सी.एस.)

परीक्षा-योजना

चतुर्थसत्रार्द्धः

विषयकूटः	पाठ्यक्रम-कूटः	पाठ्यक्रमस्य शीर्षकः	पाठ्यक्रमस्य क्रेडिटमानम्	प्रतिसप्ताह-अध्ययनहोरा	बाह्य-परीक्षा	आन्तरिक-मूल्यांकनम्	पूर्णांकः
VVVS401	CC 1	मण्डनवास्तुः	05	5Hrs	60	40	100
VVVS402	CC 2	भोजवास्तुः	05	5Hrs	60	40	100
VVVS403	CC 3	मन्दिरस्थापत्यशैली	05	5Hrs	60	40	100
VVVS404	CC 4	व्यवहारवास्तुः	05	5Hrs	60	40	100
VVYG403	EC योगः	भारतीयदर्शनं, मानवचेतना	05	5Hrs	60	40	100
ARSN3041	EC संस्कृतम्	संस्कृतसाहित्येतिहासः					
VVJY302	EC ज्योतिर्विज्ञानम्	फलितज्योतिषम्					
	CS(I)	सम्प्रेषणकौशलः (Communication skills)	03	3Hrs	-----	60	60
	GD(I)	समूहचर्चा (प्रायोगिकम्) (GROUP DISCUSSION)	02	2Hrs	-----	40	40
		योगाङ्कः	30	30	300	200	600

Note-

CORE COURSE (CC)

ELECTIVE COURSE (EC)

Communication skills (CS)

GROUP DISCUSSION (GD)

1. विषयसमूहः CC1, CC2, CC3, CC4, अनिवार्यमस्ति ।
2. विषयसमूहे EC छात्रः कमपि एकं विषयं चयनं कर्तुं शक्यते ।
3. कम्युनिकेशन स्किल्स तथा ग्रुप डिस्कशन सर्वेषां कृते अनिवार्यमस्ति।

विभागाध्यक्ष
ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
उज्जैन (म.प्र.)

एम्.ए.वास्तुशास्त्रम्
M.A. VASTUSHAstra
(Programme Code – MA-VAS)
चतुर्थसत्रार्द्धः

भाग-अ परिचयः

1.	पाठ्यक्रमस्य कूटः- CCI	विषयकूटः - VVVS401	सत्रम्- 2022-2023
2.	पाठ्यक्रमस्य शीर्षकः	मण्डनवास्तुः, प्रथमप्रश्नपत्रम् –	
3.	पाठ्यक्रमस्य प्रकारः (कोर कोर्स/ इलेक्टिव)	मुख्यविषयः (Core Course)	
4.	पूर्वापेक्षा (Pre-requisite) (If any)	महर्षिपाणिनिसंस्कृतवैदिकविश्वविद्यालयतः वास्तुशास्त्रविषये एम.ए. तृतीयसत्रार्द्धोत्तीर्णाः छात्राः प्रवेशाय अर्हाः भविष्यन्ति ।	
5.	पाठ्यक्रमस्य अध्ययनोपलब्धिः (Course Learning Outcomes (CLO)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ वास्तुशास्त्रस्य प्रामाणिकं ज्ञानं भविष्यति । ➤ कुम्भलगढीयनिर्माता मण्डनस्य व्यावहारिकवास्तुचिन्तनपरिचयः भविष्यति । ➤ स्ववृत्त्यर्थं (स्वरोजगारे) साहाय्यं भविष्यति । 	
6.	क्रेडिटमानम्	5 क्रेडिटमानम्	
7.	पूर्णाङ्काः	अधिकतमाङ्काः- 100	न्यूनतमोत्तीर्णाङ्काः-35

भाग-ब, पाठ्यक्रमस्य विषयवस्तुः

व्याख्यानस्य सम्पूर्णं सङ्ख्या (प्रति सप्ताहं पञ्चकालांशाः)

संपूर्णं व्याख्यानकालः 75 होरा

इकाई	विषयः	अङ्काः
01	राजवल्लभमंडनम् - अ. 01 मिश्रकलक्षणं, अ. 02 वास्तुलक्षणं अ. 03 आयादिलक्षणम् ।	12
02	राजवल्लभमंडनम् - अ. 05 राजगृहनिवेशादिलक्षणं, अ. 09 राजगृहादिलक्षणम् ।	12
03	राजवल्लभमंडनम् - अ. 10 गणितक्षेत्राद्भुतलक्षणं, अ. 11 दिनशुध्यादिलक्षणम् ।	12
04	राजवल्लभमंडनम् - अ. 12 गोचरस्वरशकुनलक्षणं, अ. 13 ज्योतिषलक्षणं, अ. 14 शकुनलक्षणम् ।	12
05	वास्तुमंडनम् - अ. 04 गृहादिनिवेशनम् ।	12

भाग स- अनुशासिताध्ययनसंसाधनम्

पाठ्यपुस्तकं संदर्भग्रंथ - अन्यसंसाधनम्

अनुशासितपुस्तकानि -

1. राजवल्लभमंडन, टीकाकार – श्री कृष्ण जुगनू, परिमल प्रकाशन, नई दिल्ली
2. वास्तुमंडन, टीकाकार – श्री कृष्ण जुगनू, परिमल प्रकाशन, नई दिल्ली

अनुशासित-समकक्ष-ऑनलाईन-पाठ्यक्रम-

1- Sanskrit.inira.fr/

2. learnsanskrit.cc/index

3. sanskrit.samskrutam.com

4. swayam.gov.in

ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
उज्जैन (म.प्र.)

भाग- द अनुशासितमूल्याङ्कनविधि:		
पूर्णाङ्काः	100	
सतत-व्यापकमूल्याङ्कनाङ्काः (CCE):	40	
विश्वविद्यालयीयपरीक्षा (UE):	60	
समयः	03:00 होरा	
आन्तरिकमूल्यांकनम् सततव्यापकमूल्यांकनम् (CCE):	Assignment/प्रस्तुतीकरणम्	पूर्णाङ्काः 40
विश्वविद्यालयीयपरीक्षाकलनम्	अनुभागः अ – बहुविकल्पीयप्रश्नसङ्ख्या -05	5×1=5
	अनुभागः ब – लघूत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं द्विशतशब्दात्मकाः)	5×3=15
	अनुभागः स – दीर्घोत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं पञ्चशतशब्दात्मकाः)	5×8=40 पूर्णाङ्कः -60
	योगः	100

 विभागाध्यक्ष
 ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
 महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
 उज्जैन (म.प्र.)

एम्.ए.वास्तुशास्त्रम्
M.A. VASTUSHASTRA
(Programme Code – MA-VAS)

चतुर्थसत्रार्द्धः

भाग-अ परिचयः

1.	पाठ्यक्रमस्य कूटः- CC2	विषयकूटः - VVVS402	सत्रम्- 2022-2023
2.	पाठ्यक्रमस्य शीर्षकः	भोजवास्तुः, द्वितीयप्रश्नपत्रम् -	
3.	पाठ्यक्रमस्य प्रकारः (कोर कोर्स/ इलेक्टिव)	मुख्यविषयः (Core Course)	
4.	पूर्वापेक्षा (Pre-requisite) (If any)	महर्षिपाणिनिसंस्कृतवैदिकविश्वविद्यालयतः वास्तुशास्त्रविषये एम.ए. तृतीयसत्रार्द्धोत्तीर्णाः छात्राः प्रवेशाय अर्हाः भविष्यन्ति ।	
5.	पाठ्यक्रमस्य अध्ययनोपलब्धिः (Course Learning Outcomes (CLO)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ वास्तुशास्त्रस्य प्रामाणिकं ज्ञानं भविष्यति । ➤ भोजराज्ञः वास्तुज्ञानस्य प्रामाणिकपरिचयः भविष्यति । ➤ स्ववृत्त्यर्थं (स्वरोजगारे) साहाय्यं भविष्यति । 	
6.	क्रेडिटमानम्	5 क्रेडिटमानम्	
7.	पूर्णाङ्काः	अधिकतमाङ्काः- 100	न्यूनतमोत्तीर्णाङ्काः-35

भाग-ब, पाठ्यक्रमस्य विषयवस्तुः

व्याख्यानस्य सम्पूर्णं सङ्ख्या (प्रति सप्ताहं पञ्चकालांशाः)

संपूर्णं व्याख्यानकालः 75 होरा

इकाई	विषयः	अङ्काः
01	समरांगणसूत्रधारः - अ. 26 आयव्ययादिज्ञानं, अ. 27 सभा-अष्टकं, अ. 28 गृहद्रव्यप्रमाणम् ।	12
02	समरांगणसूत्रधारः - अ. 29 शयनासनलक्षणं, अ. 31 यंत्राध्यायः, अ. 34 अप्रयोज्यप्रयोज्यवर्णनम् ।	12
03	समरांगणसूत्रधारः - अ. 35 शिलान्यासविधिः, अ. 37 कीलकसूत्रनिपातः, 38 वास्तुसंस्थानं, अ. 39 द्वारगुणदोषश्च, अ. 41 चयविधिः (चुनाई) ।	12
04	समरांगणसूत्रधारः अ. 42 शांतिकर्मः, अ. 43 द्वारादिभंगलक्षणं, अ. 44 स्थपतिलक्षणं, अ. 45 अष्टांगलक्षणं, अ. 46 तोरणभंगादिशांतिविधानम् ।	12
05	समरांगणसूत्रधारः अ. 47 वेदीलक्षणं, अ. 48 गृहदोषनिरूपणम्, भोजकालीन वास्तुरचना (भोजपुरशिवालयः, भोजशाला, भोजताल)	12

भाग स- अनुशासिताध्ययनसंसाधनम्

पाठ्यपुस्तकं संदर्भग्रंथ - अन्यसंसाधनम्

अनुशासितपुस्तकानि -

1. समरांगणसूत्रधार- टीकाकार - श्रीकृष्ण जुगनू, चौखम्भा संस्कृत सीरीज, वाराणसी
2. राजा भोज- डॉ. भगवतीलाल राजपुरोहित, पब्लिकेशन स्कीम, जयपुर

विभागाध्यक्ष
ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
राज्येन (म.प्र.)

अनुशासित-समकक्ष-ऑनलाईन-पाठ्यक्रम- 1- Sanskrit.inira.fr/ 2. learnsanskrit.cc/index 3.sanskrit.samskrutam.com 4.swayam.gov.in		
भाग- द अनुशासितमूल्याङ्कनविधि:		
पूर्णाङ्काः 100 सतत-व्यापकमूल्याङ्कनाङ्काः (CCE): 40 विश्वविद्यालयीयपरीक्षा (UE):60 समयः 03:00 होरा		
आन्तरिकमूल्यांकनम् सततव्यापकमूल्यांकनम् (CCE):	Assignment/प्रस्तुतीकरणम्	पूर्णाङ्काः 40
विश्वविद्यालयीयपरीक्षाकालनम्	अनुभागः अ – बहुविकल्पीयप्रश्नसङ्ख्या -05	$5 \times 1 = 5$
	अनुभागः ब – लघूत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं द्विशतशब्दात्मकाः)	$5 \times 3 = 15$
	अनुभागः स – दीर्घोत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं पञ्चशतशब्दात्मकाः)	$5 \times 8 = 40$ पूर्णाङ्कः -60
	योगः	100

 शिक्षणाध्यक्ष
 ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
 महर्षि काशीनि संस्कृत एवं दैहिक विश्वविद्यालय
 राजौन (ग - 1)

एम्.ए.वास्तुशास्त्रम्
M.A. VASTUSHASTRA
(Programme Code – MA-VAS)

चतुर्थसत्रार्द्धः

भाग-अ परिचयः

1.	पाठ्यक्रमस्य कूटः- CC3	विषयकूटः - VVVS403	सत्रम्- 2022-2023
2.	पाठ्यक्रमस्य शीर्षकः	मन्दिरस्थापत्यशैली, तृतीयप्रश्नपत्रम् –	
3.	पाठ्यक्रमस्य प्रकारः (कोर कोर्स/ इलेक्टिव)	मुख्यविषयः (Core Course)	
4.	पूर्वापेक्षा (Pre-requisite) (If any)	महर्षिपाणिनिसंस्कृतवैदिकविश्वविद्यालयतः वास्तुशास्त्रविषये एम.ए. तृतीयसत्रार्द्धोत्तीर्णाः छात्राः प्रवेशाय अर्हाः भविष्यन्ति ।	
5.	पाठ्यक्रमस्य अध्ययनोपलब्धिः (Course Learning Outcomes (CLO)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ वास्तुशास्त्रस्य प्रामाणिकं ज्ञानं भविष्यति । ➤ भारतीयवास्तुकलायाः विभिन्नशैलीज्ञानं भविष्यति । ➤ स्ववृत्त्यर्थं (स्वरोजगारे) साहाय्यं भविष्यति । 	
6.	क्रेडिटमानम्	5 क्रेडिटमानम्	
7.	पूर्णाङ्काः	अधिकतमाङ्काः- 100	न्यूनतमोत्तीर्णाङ्काः-35

भाग-ब, पाठ्यक्रमस्य विषयवस्तुः

व्याख्यानस्य सम्पूर्ण सङ्ख्या (प्रति सप्ताहं पञ्चकालांशाः)

संपूर्ण व्याख्यानकालः 75 होरा

इकाई	विषयः	अङ्काः
01	गुप्त-उडीसा-चंदेल-ग्वालियर शैली	12
02	राजपुताना-मध्यभारत-राजस्थानी-जैन-गुजरात-पूर्वीभारत-वृन्दावन-काश्मीर शैली	12
03	चालुक्य-होयसलशैली	12
04	पल्लव-चोलशैली	12
05	राष्ट्रकूट-पाण्ड्य-विजयनगर-मदुरैशैली	12

भाग स- अनुशासिताध्ययनसंसाधनम्

पाठ्यपुस्तकं संदर्भग्रंथ - अन्यसंसाधनम्

अनुशासितपुस्तकानि -

3. समरांगणसूत्रधार- टीकाकार – श्रीकृष्ण जुगनू, चौखम्भा संस्कृत सीरीज, वाराणसी
4. राजा भोज- डॉ. भगवतीलाल राजपुरोहित, पब्लिकेशन स्कीम, जयपुर

अनुशासित-समकक्षः-ऑनलाईन-पाठ्यक्रमः-

- 1- Sanskrit.inira.fr/
2. learnsanskrit.cc/index
- 3.sanskrit.samskrutam.com
- 4.swayam.gov.in

विभागाध्यक्ष
ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
राजौन (स.प्र.)

भाग- द अनुशंसितमूल्याङ्कनविधि:		
पूर्णाङ्काः	100	
सतत-व्यापकमूल्याङ्कनाङ्काः (CCE):	40	
विश्वविद्यालयीयपरीक्षा (UE):	60	
समयः	03:00	होरा
आन्तरिकमूल्यांकनम् सततव्यापकमूल्यांकनम् (CCE):	Assignment/प्रस्तुतीकरणम्	पूर्णाङ्काः 40
विश्वविद्यालयीयपरीक्षाकलनम्	अनुभागः अ – बहुविकल्पीयप्रश्नसङ्ख्या -05	5×1=5
	अनुभागः ब – लघूत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं द्विशतशब्दात्मकाः)	5×3=15
	अनुभागः स – दीर्घोत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं पञ्चशतशब्दात्मकाः)	5×8=40 पूर्णाङ्कः -60
	योगः	100

[Handwritten Signature]

[Handwritten Signature]
 विभागाध्यक्ष
 ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
 महर्षि प्राश्निनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
 उज्जैन (म.प्र.)

एम.ए.वास्तुशास्त्रम्
M.A. VASTUSHASTRA
(Programme Code – MA-VAS)

चतुर्थसत्रार्द्धः

भाग-अ परिचयः

1.	पाठ्यक्रमस्य कूटः- CC4	विषयकूटः - VVVS404	सत्रम्- 2022-2023
2.	पाठ्यक्रमस्य शीर्षकः	व्यवहारवास्तुः, चतुर्थप्रश्नपत्रम् -	
3.	पाठ्यक्रमस्य प्रकारः (कोर कोर्स/ इलेक्टिव)	मुख्यविषयः (Core Course)	
4.	पूर्वापेक्षा (Pre-requisite) (If any)	महर्षिपाणिनिसंस्कृतवैदिकविश्वविद्यालयतः वास्तुशास्त्रविषये एम.ए. तृतीयसत्रार्द्धोत्तीर्णाः छात्राः प्रवेशाय अर्हाः भविष्यन्ति ।	
5.	पाठ्यक्रमस्य अध्ययनोपलब्धिः (Course Learning Outcomes (CLO))	<ul style="list-style-type: none"> ➤ वास्तुशास्त्रस्य प्रामाणिकं ज्ञानं भविष्यति । ➤ भारतीयवास्तुशास्त्रस्य व्यावहारिकपरिचयः भविष्यति । ➤ स्ववृत्त्यर्थं (स्वरोजगारे) साहाय्यं भविष्यति । 	
6.	क्रेडिटमानम्	5 क्रेडिटमानम्	
7.	पूर्णाङ्काः	अधिकतमाङ्काः- 100	न्यूनतमोत्तीर्णाङ्काः-35

भाग-ब, पाठ्यक्रमस्य विषयवस्तुः

व्याख्यानस्य सम्पूर्णं सङ्ख्या (प्रति सप्ताहं पञ्चकालांशाः)

संपूर्णं व्याख्यानकालः 75 होरा

इकाई	विषयः	अङ्काः
01	वास्तुमंडनम् - अ. 07 दूषणभूषणम् । वास्तुरत्नाकरः अ. 06 गृहोपकरणम् ।	12
02	आवासीय-औद्योगिक-व्यावसायिकयोजनायाः अध्ययनं एवं वास्तुदोषोपचारः (शास्त्रीय-क्षेत्रीय-आधुनिक-फेंगशुईमतानुसारेण) ।	12
03	क्षेत्रीयवास्तुपरम्परायाः कारकम् - भौगोलिकं तथा प्राकृतिकं (यथा हिमाचलप्रान्ते काष्ठगृहं, असमप्रान्ते वंशनिर्मितगृहम्) । धार्मिकं (इस्लामी-मुगलस्थापत्यम्) । सांस्कृतिकं (आदिवासीगृहम्) ।	12
04	विदेशस्थापत्यस्य भेदोपभेदसहितपरिचयः - मिस्र-बेबीलोन-मेसापोटामिया-अरब-रोम-ब्रिटिश-फ्रांसादिरीत्या ।	12
05	वास्तुनियमानां वैज्ञानिकाध्ययनम् - वास्तुनियमानां वैज्ञानिकाध्ययनम् । वास्तुनियमोल्लंघनस्य दुष्परिणामाध्ययनम् । (यथा गुजरात-भूकम्पः तथा केदारनाथत्रासदीजन्य जनहान्याधिकम्, कोणार्कदेवालयस्य खण्डनम्, मुंबईमहानगरीय जलप्लवः एवं यातायातसमस्या) ।	12

भाग स- अनुशासिताध्ययनसंसाधनम्

पाठ्यपुस्तकं संदर्भग्रंथ - अन्यसंसाधनम्

विभागाध्यक्ष
ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
उज्जैन (म.प्र.)

अनुशंसितपुस्तकानि -

1. Building construction , S.C. rangwala, Charotar publishing hause, Anand
2. Engineering materials , S.C. rangwala, Charotar publishing hause, Anand
3. सिविल इंजीनियरिंग ड्राइंग, आर.एस. मलिक, जी.एस. मेओ, न्यू एशियन पब्लिशर्स ,दिल्ली
4. भारत का भूगोल ,माजिद हुसैन .mcgraw hill, Chennai

अनुशंसित-समकक्ष:-ऑनलाईन-पाठ्यक्रम:-

- 1- Sanskrit.inira.fr/
2. learnsanskrit.cc/index
- 3.sanskrit.samskrutam.com
- 4.swayam.gov.in

भाग- द अनुशंसितमूल्याङ्कनविधि:

पूर्णाङ्काः 100

सतत-व्यापकमूल्याङ्कनाङ्काः (CCE): 40

विश्वविद्यालयीयपरीक्षा (UE):60

समयः 03:00 होरा

आन्तरिकमूल्यांकनम् सततव्यापकमूल्यांकनम् (CCE):	Assignment/प्रस्तुतीकरणम्	पूर्णाङ्काः 40
विश्वविद्यालयीयपरीक्षाकलनम्	अनुभागः अ – बहुविकल्पीयप्रश्नसङ्ख्या -05	5×1=5
	अनुभागः ब – लघूत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं द्विशतशब्दात्मकाः)	5×3=15
	अनुभागः स – दीर्घोत्तरीयप्रश्नसङ्ख्या -05 (प्रत्येकं पञ्चशतशब्दात्मकाः)	5×8=40 पूर्णाङ्कः -60
	योगः	100

विश्वविद्यालय
ज्योतिष एवं ज्योतिर्विज्ञान विभाग
महर्षि पाणिनि संस्कृत एवं वैदिक विश्वविद्यालय
उज्जैन (म.प्र.)